

جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۴۰۲، دوره ۵، شماره ۴، صص ۱۰۹-۸۶

ارزیابی و تحلیل رقابت‌پذیری ژئوتوریسمی شهرستان نیر با استفاده مدل پاولوا

ولی نعمتی*^۱، بهروز نظافت تکلہ^۲

۱-دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم اجتماعی، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، اردبیل،

[ایران nemati_V@yahoo.com](mailto:nemati_V@yahoo.com)

۲-دانشجوی دکتری دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم اجتماعی، گروه جغرافیای طبیعی (گرایش

ژئومورفولوژی)، اردبیل، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۶

چکیده

زمین گردشگری (ژئوتوریسم) یکی از حوزه‌های رو به رشد و توسعه صنعت گردشگری به حساب می‌آید. که در ارتباط با شکل‌ها و نیروهای ژئومورفولوژیکی می‌باشد. با توجه به توسعه فزاینده این بخش از صنعت توریسم بحث بازاریابی و رقابت‌پذیری جزو موضوعات جدید و جدی در این رشته به حساب می‌رود. هدف از پژوهش حاضر ارزیابی و تحلیل رقابت‌پذیری ژئوتوریسمی شهرستان نیر می‌باشد. شناسایی نقاط قوت و ضعف می‌تواند به ارتقای توان رقابت‌پذیری ژئوتوریسم شهرستان نیر کمک نماید. در این تحقیق از مدل پاولوا استفاده شد. این مدل مبتنی بر تشکیل فاکتورهای مثبت و منفی و محاسبات مرتبط با آن‌ها می‌باشد. نتایج حاکی از این است که در بین فاکتورهای مثبت سه فاکتور امکانت آبگرم درمانی با درصد وزنی ۱۹/۹۵، سایت‌های هیدروژئولوژیکی با درصد وزنی ۱۸/۰۶، مناطق حفاظت شده با درصد وزنی ۱۱/۱۱ مهم‌ترین فاکتورهای مثبت در توان رقابت‌پذیری شهرستان نیر به حساب می‌آیند. در بین فاکتورهای منفی نیز عدم وجود زیرساخت‌های مناسب با درصد وزنی ۲۱/۴۳، کسری بودجه برای توسعه منطقه با درصد وزنی ۱۹/۶۴ و توسعه غیرمفهومی ژئوتوریسم با درصد وزنی ۱۷/۸۶ جزو موثرترین فاکتورهای منفی بر رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر محسوب می‌شوند. نتایج نسبت رتبه‌بندی نشان می‌دهد که فاکتورهای مثبت درصد وزنی ۵۶/۲۵ را کسب نموده و فاکتورهای منفی نیز درصد وزنی ۴۳/۷۵ را به خود اختصاص دادند. بر این اساس نسبت رتبه‌بندی رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر برابر ۱/۶۷ است که در گروه طبقه‌بندی خوب قرار می‌گیرد. بنابراین نتیجه‌گیری میشود که وجود نقاط ضعف جدی در برخی از زمینه‌های گردشگری در شهرستان نیر از قبیل کافی نبودن و یا توزیع فضایی نامطلوب زیرساخت‌ها و امکانات زیربنایی باعث شده است که شهرستان نیر از نظر رقابت‌پذیری زمین‌گردشگری در طبقات عالی قرار نگیرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی فاکتورهای موثر بر اقتصاد گردشگری نیز مورد مطالعه قرار گیرد.

کلید واژگان: "پتانسیل گردشگری"، "ژئوتوریسم"، "رقابت‌پذیری"، "شهرستان نیر"

^۱مقاله مستخرج از طرح پژوهشی نوع دوم به شماره قرارداد ۲۳۸۱۷-۹-۲۳۸۱۷-۹-۱۴۰۱ که با حمایت دانشگاه محقق

اردبیلی انجام گرفته است. مجری طرح دکتر ولی نعمتی

مقدمه

رشد و توسعه صنعت توریسم یا گردشگری، بالاخص در مورد کشورهای در حال توسعه که با مشکلات عدیده‌ای از قبیل نرخ بالای بیکاری، فقدان یا محدود بودن منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی روبرو می‌باشند از اهمیت شایان توجهی برخوردار است. درک جوامع در این مورد که صنعت توریسم یک منبع درآمد ارزی مطلوب و پایدار به شمار می‌رود، موجب گردیده که توریسم به معنا و مفهوم بسیار وسیعی در ابعاد گوناگون اقتصادی و اجتماعی دست یابد و به عنوان یک صنعت مهم قلمداد گردد. در بسیاری از نقاط دنیا زیبایی‌ها و جذابیت‌های طبیعی دلیل اولیه و اساسی برای جذب گردشگر و توسعه صنعت توریسم به شمار می‌رود (یمانی، ۱۳۹۱: ۶). زمین‌گردشگری یا ژئوتوریسم از دو بخش ژئو و توریسم تشکیل شده است بخش ژئو جاذبه‌های زمین‌شناسی، ژئومورفولوژی و میراث معدن‌کاری را شامل می‌شود و بخش توریسم آن به‌عنوان موضوعی چند رشته‌ای، تمامی زیرساخت‌های صنعت گردشگری از جمله تفسیر، مدیریت، اقامت، تورها و... شامل می‌شود و برخلاف اکوتوریسم (به غلط معادل طبیعت گردی) که جاذبه‌های طبیعت جاندار را در مرکز توجه قرار داده‌است، این صنعت به‌طور کلی با جاذبه‌های طبیعت بی جان سروکار دارد (نکویی صدری، ۱۳۸۸). گردشگری از عوامل اصلی توسعه پایدار در سطوح اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی است. زمین‌گردشگری زیر مجموعه گردشگری پایدار بوده و هدف آن حفظ منابع زمین گردشگری و توسعه گردشگری در مقاصد است. یعنی هدایت گردشگران به نحوی که ژئوسایت مورد بازدید برای نسل‌های آینده حفظ و قابل استفاده باشد (حسام، ۱۳۹۵). به‌عبارتی ژئوتوریسم پدیده نوپایی است که در قالب دو شخصیت زمین‌شناسی و جغرافیا بیان شده است (مختاری، ۱۳۹۴). ژئوتوریسم از ارتباط طبیعت و ساخته دست بشر ایجاد می‌گردد. در ژئوتوریسم پدیده‌های ژئومورفولوژیک غلبه بیش‌تری نسبت به سایر پدیده‌های زمین‌شناسی دارند. این مخاطبان نه‌تنها متخصصان و کارشناسان ژئومورفولوژی و زمین‌شناسی، بلکه گردشگران عادی و علاقه‌مندان به طبیعت هم هستند. امروزه بیش‌تر بازارهای گردشگری تحت تأثیر ژئوتوریسم قرار گرفته است. این موضوع متأثر از فراوانی گردشگرانی است، که در پی جاذبه‌هایی با ماهیت طبیعی هستند که کاملاً منحصر به فرد می‌باشند (فخاری و همکاران، ۱۳۹۳). به‌طور کلی گردشگری مرتبط با پدیده‌های طبیعی پیوند عمیقی با پایداری گردشگری در هر منطقه داشته و به منظور حفظ تنوع، غنای بیولوژیکی و طبیعی محیط، مدیریت این نوع از گردشگری نیز از اهمیت زیادی برخوردار است (تزار، ۲۰۱۲). ژئوموفوسایت‌ها از مفاهیم جدیدی هستند که با تأکید بر تعیین مکان‌های ویژه وارد ادبیات گردشگری شده‌اند (للنیکس، ۲۰۰۹). گردشگری در دهه اخیر پا

را فراتر گذاشته و وارد عرصه‌های بسیار جدی و جدیدتری هم‌چون به کارگیری و بهره‌مندی از توانایی‌های ژئوتوریسم شده است (زندمقدم، ۱۳۸۸). در این میان رابطه بین مقصد گردشگری و ژئوتوریسم نیز حائز اهمیت است (پاسکوو، ۲۰۱۵). هم‌چنین به‌منظور برنامه‌ریزی و مدیریت مناطق ژئوتوریستی، شناخت معیارها و ارزش‌های ژئوسایت و ژئوتوریسم و ترکیب آن‌ها در چارچوب روش‌ها و مدل‌های ارزیابی ژئوتوریسم، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. این روش‌ها با بررسی و ترکیب انواع ارزش‌های ژئوتوریسم و بررسی ارتباط بین آن‌ها، موقعیت یک منطقه ژئوتوریستی، کاربری و نحوه مدیریت آتی آن را مشخص می‌نمایند. ایران باتنوع زمین‌شناختی، اقلیم متنوع و ویژگی‌های زمین‌شناسی گوناگون و طبیعت بی‌جان بی‌نظیر، می‌تواند از پدیده‌های زمین‌شناختی در سراسر کشور مانند غارها، تنگه‌ها، دره‌ها، مناطق فسیلی، دره‌های نشست، شکاف‌های بزرگ زمین‌شناسی، سازندهای زمین‌شناختی، گل‌فشان‌ها، زمین‌های کارستیک، انواع کانی‌ها، هرم‌های ماسه‌ای، سواحل صخره‌ای - سنگی، معادن باستانی، کلوته‌ها و غیره به عنوان میراث‌های زمین‌شناختی و ژئومورفولوژی در قالب ژئوسایت‌های بالقوه متعدد پس از تدارک زیرساخت‌های گردشگری به عنوان ابزاری کارساز در راستای توسعه زمین‌گردشگری و تأسیس ژئوپارک‌ها مورد استفاده قرار دهد (نکویی صدری، ۱۳۸۸). یکی از اساسی‌ترین راهکارها برای توسعه صنعت زمین‌گردشگری یا ژئوتوریسم، شناسایی و معرفی هرچه بهتر مناطق با پتانسیل بالای توریسم طبیعت‌گرا و برنامه‌ریزی به منظور امکان‌سنجی این مناطق از لحاظ قدرت جذب ژئوتوریست و اکوتوریست و احداث گردشگاه‌های گوناگون و فراهم نمودن امکانات و تاسیسات زیربنایی می‌باشد (یمانی، ۱۳۹۱: ۴). در پژوهش حاضر جاذبه‌های ژئوتوریستی شهرستان نیر با تاکید بر قابلیت رقابت‌پذیری مورد بررسی قرار می‌گیرد. شهرستان نیر یکی از شهرستان‌های استان اردبیل می‌باشد. بنابراین شناسایی هرچه بیشتر مناطق ژئوتوریستی شهر نیر در جهت بهبود توسعه توریسم امری ضروری به حساب می‌آید. بر همین اساس با استفاده از مدل پاولووا ژئوتوریستی توان رقابت‌پذیری شهرستان نیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

گردشگری

توریسم را می‌توان به صورت مجموعه‌ای از پدیده‌ها و روابط تعریف کرد که به‌واسطه عملکرد متقابل توریست، سرمایه، دولت و جوامع میزبان و سازمان‌های غیردولتی در طی روند جذب، حمل و نقل و پذیرایی از توریست‌ها تحت تاثیر قرار می‌گیرد (ویور و اوپرم، ۲۰۰۰: ۳). توریسم با توجه به شرایط محیطی دارای اشکال گوناگون و

انواع متنوعی می‌باشد (کاتر، ۲۰۰۰: ۴). اصطلاح «گردشگری» هم‌ارز واژه لاتین "tourism" می‌باشد که خود از واژه فرانسوی "tour" اقتباس شده است و به مفهوم گردش، طی نمودن و سیر کردن است. در نوشته‌های فارسی، معادل‌های مختلفی برای اصطلاح توریسم ذکر شده است که می‌توان به گردشگری، جهانگردی، سیاحت، تفریح و حتی ایرانگردی اشاره نمود (حیدری، ۱۳۸۷: ۹).

ژئوتوریسم

صنعت توریسم با ماهیتی چندبعدی و بسته به شرایط محیطی، از انواع گوناگونی برخوردار است (کاتر، ۲۰۰۰: ۴۳) و آنچه توریست‌ها را به سوی مقصد شهری و روستایی جذب می‌نماید، منابع گردشگری می‌باشد و در واقع هسته و کانون اصلی بازدیدها، جاذبه‌ها می‌باشند. یکی از مهم‌ترین مقاصد که روند توریسم را در طی دهه اخیر در کل دنیا متأثر ساخته است، جاذبه‌های طبیعی می‌باشد. در این رابطه، ژئوتوریسم یکی از زیرمجموعه‌های صنعت توریسم به شمار می‌رود که نوعی توریسم طبیعت‌محور محسوب می‌گردد که در طی سال‌های اخیر با روند پرشتابی توسعه یافته است و علاقمندان بی‌شماری را به سوی خود جذب کرده و در مقایسه با سایر بخش‌های صنعت توریسم رشد و گسترش بیشتری را تجربه نموده است. ژئوتوریسم اولین بار در انگلستان مطرح گردید (هوز، ۱۹۹۵).

ژئوپارک

ژئوپارک در اصل یک منطقه حفاظت شده ملی به شمار می‌رود که حداقل از یک میراث علوم زمین برخوردار باشد (یونسکو، ۲۰۰۶) و هدف اساسی آن ترکیب علوم زمین، برنامه‌های توسعه پایدار اقتصاد و حفاظت از میراث زمین می‌باشد (دینگوال و همکاران، ۲۰۰۵). بر اساس تعاریف سازمان یونسکو، ژئوپارک یک ناحیه جغرافیایی می‌باشد که شامل چندین پدیده زیبای زمین‌شناسی خاص است، در آن ممکن است جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و هنری و تاریخی ویژه‌ای وجود داشته باشد که در کل، بر روی اقتصاد منطقه اثرات شایان توجهی بگذارد (مراتب، ۱۳۸۶: ۲۱۵). ایجاد ژئوپارک‌ها از طریق ژئوتوریسم به تشویق فعالیت‌های اقتصادی و توسعه پایدار منجر می‌شود.

مفهوم رقابت پذیری

رقابت‌پذیری یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین دغدغه‌های تجارت و فعالیت در محیط پویا و رقابتی امروز به شمار می‌رود. در طی سال‌های اخیر رقابت، به عنوان یک مفهوم اقتصادی مطرح شده است که توسعه پایدار صنعت توریسم را تحت تاثیر قرار داده است (بالان و همکاران، ۲۰۰۹). مشابه رقابت در کالاهای مصرفی، مقاصد توریستی نیز باید مشتریان خود را متقاعد نمایند که قابلیت و ظرفیت عرضه ترکیبی از منافع را دارند که هیچ مقصد دیگری

نمی‌تواند آن‌ها را عرضه نماید (کراچ، ۲۰۰۷). براساس تعریف داپیراز و مک‌کالام (۲۰۱۳) رقابت‌پذیری برای یک مقصد توریستی عبارت است از میزان جذابیت یک منطقه برای ساکنین بومی و غیربومی و ارایه خدمات توریستی باکیفیت، نوآورانه و جذاب به مصرف‌کنندگان و به دست آوردن سهم بازار در داخل و خارج از منطقه، در حالی که اطمینان حاصل می‌کند که منابع در دسترس به صورت موثر و با روش‌های پایدار مورد استفاده واقع می‌شوند.

مرور پیشینه‌ها

گلی مختاری و همکاران (۱۳۹۷) با استفاده از مدل‌های پرالونگ و پرییرا به بررسی تطبیقی توانمندی‌های ژئوتوریسم شهرستان الشتر به بررسی ۱۵ ژئوسایت در محدوده شهرستان الشتر پرداخته‌اند که در روش پرییرا، عیار ژئومورفولوژیکی و مدیریتی و در روش پرالونگ، عیار گردشگری و بهره‌وری مورد ارزیابی قرار گرفت نتایج نشان داد که هر دو روش ابعاد متنوعی از توانمندی‌های ژئوسایت‌ها را مورد سنجش قرار می‌دهد. از میان ۱۵ ژئوسایت بر اساس مدل پرییرا، کوه گرین با امتیاز ۱۴/۸۹ و دره کهمان با امتیاز ۱۴/۵۹ بیش‌ترین امتیاز و دژ شینه با امتیاز ۴/۶۸ کم‌ترین امتیاز را داراست و بر اساس مدل پرالونگ کوه گرین در عیار ارزش گردشگری با امتیاز ۰/۷۹ و عیار ارزش بهره‌وری با امتیاز ۰/۷۱ بیش‌ترین امتیاز و آبشار کاکا با امتیاز ۰/۴۴ و غار سمسا با امتیاز ۰/۳۴ کم‌ترین امتیاز را داراست. افتخاری و شریفی‌کیا (۱۳۹۷) در پژوهشی به ارزیابی توانمندی و پتانسیل شهرستان طالقان به عنوان یک ژئومورفوسایت پس از احداث سد را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که منطقه کوهستانی طالقان با طبیعت زیبا به همراه سد آن که نشستگاه آن در دره ناودیسی در کنار لندفرم‌های متنوع قرار گرفته، شرایط و ظرفیت ژئومورفوسایت را در این منطقه ایجاد کرده است. بابلی مؤخر و رامشت (۱۳۹۸) به ارزیابی توانمندی‌های ژئوتوریستی منطقه تشان در بهبهان بر اساس روش پرالونگ پرداختند که با استفاده از نقشه‌های زمین‌شناسی، توپوگرافی و همچنین بررسی اسناد، کتب تاریخی و مشاهدات میدانی به این نتیجه رسیدند که محدوده تاریخی تشان (کلگه‌زار) با کسب امتیاز ۰/۶۲ عیار گردشگری و ۰/۴۶ میانگین ارزش بهره‌وری و به دلیل برخورداری از آثار باستانی و جایگاه ویژه تاریخی بیش‌ترین پتانسیل جذب توریسم و گردشگر را در منطقه دارد. غار پاپری تشان با کسب امتیاز ۰/۵۴ عیار گردشگری و ۰/۴۰ میانگین ارزش بهره‌وری در رتبه دوم است. بر همین اساس محدوده تنگ بن و همچنین چشمه و استخر طبیعی سرچوشر تشان به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند. اصغری سراسکانرود و نظافت تکل (۱۳۹۹)، به ارزیابی توان ژئوتوریستی و تحلیل رقابت‌پذیری مناطق ژئوتوریستی شهرستان سرعین (مطالعه موردی: بیلهدرق، دربند ورگه‌سران، آوارس) با استفاده مدل پائولووا و هادزیک پرداختند.

ایشان به این نتیجه رسیدند که منطقه گردشگری آوارس از نظر رقابت‌پذیری نسبت به سایر مناطق گردشگری مورد مطالعه پتانسیل‌های مناسبی برای جذب گردشگر به شهرستان سرعین رابه خود اختصاص داده است. طاهرخانی و همکاران (۱۳۹۹)، به منظور اولویت بندی توان‌های زمین - گردشگری الموت قزوین با مدل‌های مختلف ترکیبی پرداختند. این محققین به این نتیجه رسیدند که نتایج ترکیبی سه روش نشان می‌دهد که ژئوسایت‌های اوان، الموت و معلم کلایه دارای مطلوب‌ترین شرایط بوده که می‌توان آن‌ها را به‌عنوان کلای گردشگری به بازار عرضه کرد و در مقابل سه ژئوسایت قلل سیرکی اوانک - دینه رود و کوچنان- اتان و هم‌چنین دره آتان در شرایط نامطلوبی قرار دارند و ضرورت برنامه‌ریزی در جهت مدیریت این ژئوسایت‌ها ضروری به نظر می‌رسد. اسفندیاری درآباد و نظافت تکه (۱۴۰۱)، بررسی و ارزیابی توانمندی‌ها و پتانسیل‌های ژئوتوریستی شهرستان سرعین (مطالعه موردی: روستاهای آوارس، درآباد، نوران) پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که منطقه گردشگری آوارس از نظر رقابت‌پذیری نسبت به سایر مناطق گردشگری مورد مطالعه پتانسیل‌های مناسبی برای جذب گردشگر را به خود اختصاص داده است. جهان تیغ‌مند و همکاران (۱۴۰۱)، به منظور تبیین توان‌ها و مدیریت گردشگری ژئوسایت‌ها بر پایه ارزیابی محوطه‌های تنوع زمینی (مطالعه موردی: منطقه گردشگری تنگه واشی در شهرستان فیروزکوه) با استفاده از مدل بریل‌ها پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که مدل مطلوب برای مدیریت ژئوتوریسم تنگه واشی، استفاده از توان‌های دسترسی و کانون جمعیتی استان و تقویت ارزش‌های مکمل و تنوع زمین‌شناختی و تقویت خدمات گردشگری و حفظ توانمندی تفسیر در کنار اعمال حفاظت فیزیکی و ترویج علمی، مشارکت روستایی و کنترل‌های قانونی است. مقیمی و همکاران (۱۴۰۱)، به ارزیابی توانمندی اشکال ژئومورفولوژیک حاصل از فعالیت گسل تبریز در توسعه ژئوتوریسم با استفاده از روش پانیزا پرداختند. ایشان به این نتایج دست یافتند که گسل فعال تبریز را نه به‌عنوان یک تهدید همیشگی، بلکه به‌عنوان یک توان محیطی بالقوه و یک فرصت طبیعی برای ارتقای گردشگری منطقه معرفی کرد. اسفندیاری درآباد و همکاران (۱۴۰۱)، به ارزیابی و تحلیل توان گردشگری و رقابت‌پذیری استان اردبیل با استفاده از مدل پائولوا و مدل دینامیکی هادزیک (مطالعه موردی: هیر، خلخال، سرعین) پرداختند. این محققین به این نتیجه رسیدند که منطقه گردشگری سرعین از نظر رقابت‌پذیری نسبت به سایر مناطق گردشگری مورد مطالعه پتانسیل‌های مناسبی برای جذب گردشگر را به خود اختصاص داده است. عابدینی و همکاران (۱۴۰۱)، ارزیابی توانمندی‌های توسعه گردشگری پایدار ژئومورفوسایت‌ها با استفاده از مدل کومانسکو و مدل پائولوا (مطالعه موردی: مسیر توریستی سبلان تا گردنه حیران) پرداختند. ایشان به این نتیجه

رسیدند که رقابت‌پذیری نشان داد که جنگل فندوقلو نسبت به سایر مناطق ژئوتوریستی قابلیت بیش‌تری برای توریست به مناطق مورد مطالعه دارا می‌باشد. سلیمانی و همکاران (۱۴۰۱)، آموزش برای توسعه گردشگری پایدار با تأکید بر آموزش مجازی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که آموزش گردشگری در آماده‌سازی بازیگران اصلی خط مقدم برای مقابله با دوره بهبود در بخش گردشگری بسیار حائز اهمیت است. مطالعاتی مانند ابراهیم پور و همکاران (۱۴۰۱)، خاززاده و همکاران (۱۴۰۰)، رحیمی و همکاران (۱۴۰۱)، روستا (۱۴۰۱)، اکبری و همکاران (۱۴۰۱)، نعمتی و همکاران (۱۴۰۱) اشاره نمود. هم‌چنین از مطالعات خارجی نیز می‌توان به مطالعه پاولوا و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی به موضوع قابلیت رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی (زمین‌گردشگری) اسلواکی پرداختند. در این تحقیق فرض شد که رقابت‌پذیری، یک ویژگی تعیین‌کننده‌ی موفقیت یک مقصد گردشگری در مقایسه (رقابت) با سایر مقاصد زمین‌گردشگری نه تنها در سطح منطقه‌ای، بلکه در سطح فرامنطقه‌ای است. در این تحقیق، بر اساس شاخص‌های تعریف شده‌ای که به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی / زمین‌گردشگری تأثیر می‌گذارند، یک مدل یا الگو برای ارزیابی رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی ارائه شد که می‌توان بر اساس آن، سطح رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی مورد ارزیابی قرار گرفته را پیش‌بینی کرد. بوزکروبی و همکاران (۲۰۱۷) ژئومورفوسایت‌های دره بوولی را با هدف توسعه ژئوتوریسم مورد بررسی قرار دادند. این تحقیق به شناسایی ۸۱ سایت بالقوه منجر گردید که از میان آنها تعداد ۲۴ سایت قابلیت تبدیل شدن به ژئوسایت را دارند. این سایت‌ها دارای مناظر و چشم‌اندازهای کارستیک، ناهمواری‌های یخچالی، و ناهمواری‌های رودخانه‌ای و دریاچه‌ای می‌باشند. نتایج این تحقیق بیانگر این است که توجه به توان‌های بالای ژئوتوریستی منطقه می‌تواند منافع اقتصادی فراوانی را به ارمغان بیاورد. بازاری و دولما (۲۰۱۹) به ارزیابی پتانسیل پارک ملی زال گجوجاج در کشور آلبانی پرداختند. پارک ملی مذکور و مناطق اطراف آن از پتانسیل توریستی قابل توجهی برخوردار می‌باشند؛ با این حال به دلیل کمبود اطلاعات و تبلیغات ضعیف به دستداران طبیعت ناشناخته مانده است. آنها در این تحقیق یک پایگاه داده دیجیتالی با داده‌های عمومی و خاص هر سایت (محلی، زمین‌شناسی، لندفرم‌ها، تنوع زیستی، حالت نگهداری، مدیریت و ...) تهیه نمودند که اطلاعات را از طریق یک کارت فهرست موجودی فراهم می‌کند. یک پایگاه اطلاعاتی که بطور مستقیم از وب و نرم‌افزار Web-GIS به منظور ارتقا ارزش این منطقه به عموم توسعه داده شد که می‌تواند منجر به توسعه‌ی ژئوتوریسم شود. لتونسکا و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان تحقیقات علمی در بازار گردشگری سلامت: یک بررسی ادبیات سیستماتیک بیان کردند. ایشان

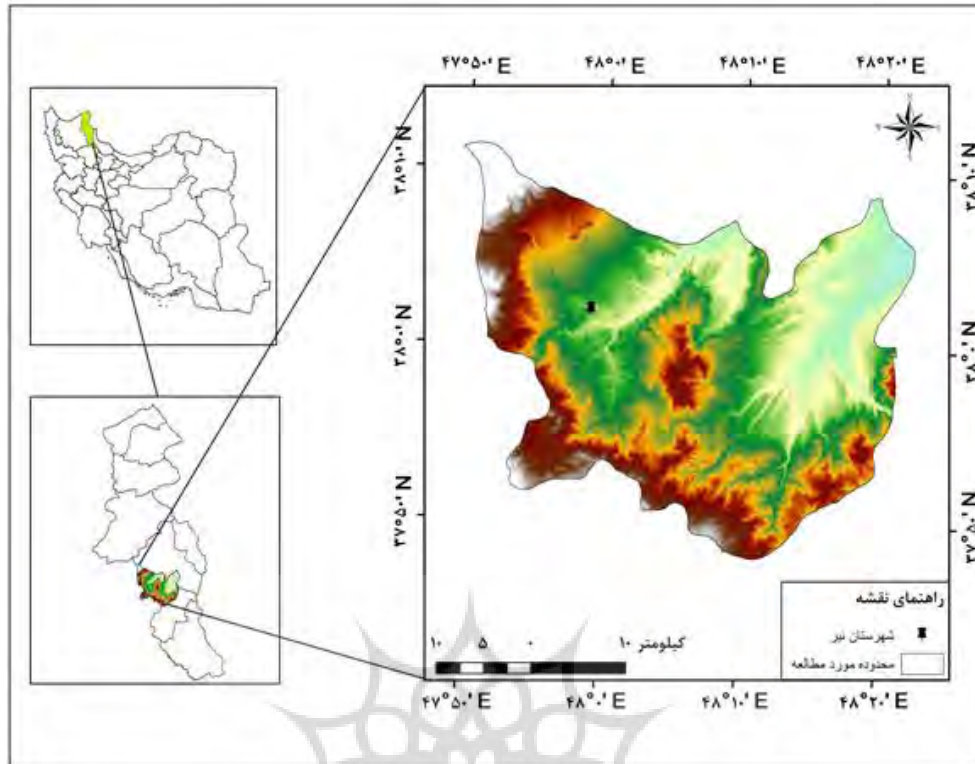
نتیجه گرفت که بیشتر مقالات در بازاریابی گردشگری سلامت داده‌های تحلیلی، سیستماتیک از منابع ثانویه هستند. بیوکوزان و همکاران (۲۰۲۰)، در تحقیقی با عنوان انتخاب استراتژی گردشگری سلامت از طریق تجزیه و تحلیل SWOT و رویکرد AHP-MABAC بیان نمودند که گردشگری سلامت بر جنبه‌های سازمانی و عملیاتی سفرهای تجاری برای درمان افراد متمرکز است. در راستای رشد اقتصادی، صنعت در چند دهه گذشته به طور قابل توجهی تکامل یافته است. نیلانی و همکاران (۲۰۱۹)، جیان و آجمرا (۲۰۱۸)، سوئیس و همکاران (۲۰۱۸)، آیدین و کارامهت (۲۰۱۷)، لی و کیم (۲۰۱۵) انجام گرفته است. هدف از پژوهش حاضر ارزیابی و تحلیل رقابت‌پذیری ژئوتوریسمی شهرستان نیر با استفاده مدل پاولوا می‌باشد.

مواد و روش

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهر نیر در مختصات جغرافیایی ۳۸ درجه و دو دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۵۹ دقیقه طول شرقی استقرار یافته و متوسط ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۵۰ متر می‌باشد و جزء شهرهای مرتفع کشور محسوب می‌گردد. بر اساس سرماری سال ۱۳۹۵ تعداد جمعیت شهرستان نیر بالغ بر ۵۸۷۳ نفر بود. این شهر در فاصله ۳۵ کیلومتری از اردبیل واقع گردیده و در کنار جاده اصلی ارتباطی اردبیل به سراب مستقر می‌باشد. مساحت شهر حدود ۱۶۸ هکتار بوده و بخش‌هایی از شمال و غرب آن به ارتفاعات محدود می‌باشد. رودخانه آغلاغان از داخل شهر عبور نموده و شهر را به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم نموده است. شهرستان نیر یکی از شهرهای استان اردبیل ایران است. مجموعه های گردشگری بولاغلاز نیر از مکان‌های مهم گردشگری این شهرستان هستند. این شهر دارای چشمه‌های آب متعدد می‌باشد که معروفترین آن تفرجگاه بولاغلاز می‌باشد. این چشمه دارای آبی گواراست که در بخشی از آن پرورش ماهی هم انجام می‌شود. از جمله جاذبه‌های دیگر شهر نیر وجود آبگرم‌های متعدد با خاصیت درمانی می‌باشد که معروفترین آنها سقزچی، گل، قینرجه و بوشلی سویی می‌باشند که درجه حرارت بعضی از آنها تا ۵۶ درجه سانتیگراد نیز ثبت شده‌است و جهت درمان امراض پوستی مفید تشخیص داده شده‌است. وجود منطقه زیبای بولاغلاز در این شهر، آب و هوای خنک و طبیعت سبز و دلچسب فصول بهار و تابستان حاکی از پتانسیل مطلوب شهرستان برای گردشگری و توریسم است شکل (۱) و (۲).

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی شهرستان نیر در استان اردبیل

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۲: نمایی از منطقه ژئوتوریستی نیر

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

روش‌شناسی

در پژوهش حاضر به منظور ارزیابی رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی شهرستان نیر از روش‌شناسی ارائه شده توسط پاولوا و همکاران (۲۰۱۴) ارائه شده بود استفاده شد.

در ابتدا بیان این نکات مهم و اساسی به نظر می‌رسد که رقابت‌پذیری، بر اساس قابلیت‌های مقاصد زمین‌گردشگری تعیین می‌شود. می‌توان رقابت‌پذیری را بر اساس شاخص‌های از پیش تعریف شده ارزیابی نمود. با توجه به سند توسعه گردشگری (۲۰۱۳) و گزارش‌های سالانه (۲۰۱۳)، می‌توان شاخص‌های توسعه گردشگری هر منطقه از جمله تعداد محل‌های اقامت یک شبه در دسترس گردشگران، تعداد گردشگران بازدیدکننده از یک منطقه، تعداد تختخواب‌ها، تعداد تسهیلات اقامتی، درآمد ارزی، هزینه ارز خارجی و غیره را در فواصل منظمی ارزیابی کرد. ممکن است این شاخص‌ها، شامل توسعه نسبت‌های گردشگری، به عنوان مثال تعداد و تراکم گردشگران در یک

منطقه نیز باشد. می‌توان این شاخص‌ها را با دقت اندازه‌گیری کرد و بنابراین می‌توان آن‌ها را به راحتی با هم مقایسه نمود. بنابراین، مناسب است که این شاخص‌ها، در مدیریت سیستم که یک رویکرد مربوط به ارتقای رقابت‌پذیری مناطق ژئوتوریستی است لحاظ شوند. از آنجا که شناسایی پتانسیل زمین‌گردشگری، تحت‌تأثیر ویژگی‌های خاص مقاصد ژئوتوریستی یعنی ترکیب زمین‌شناختی (که نشان‌دهنده‌ی وجود اشیای با ارزش و فرازمانی در یک منطقه است) قرار می‌گیرد؛ لازم است که ارزیابی این شاخص، که می‌تواند مزیت رقابتی یک مقصد گردشگری را تعیین کند، در ارزیابی رقابت‌پذیری لحاظ شود. لازم است در راستای توسعه بیشتر زمین‌گردشگری و همچنین به منظور ارزیابی رقابت‌پذیری، جنبه‌های منفی قابل توجه مرتبط با توسعه گردشگری از جمله عدم وجود زیرساخت‌های کافی، عدم وجود متخصصان ماهر، عدم وجود منابع مالی، اسکان غیرقانونی و همچنین وجود نواحی متروکه که موجب کاهش جذابیت کلی مقصد گردشگری و در نهایت موجب کاهش قدرت رقابت‌پذیری آن منطقه می‌شود نیز مورد توجه قرار گیرند. در نتیجه، با تعمیم واقعیت‌های فوق‌الذکر، می‌توان یک ماتریس متشکل از فاکتورهای مثبت (۱) و منفی (جدول ۲) موثر بر رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی که تعیین‌کننده‌ی سطح رقابت‌پذیری این مقاصد هستند را تهیه کرد. وزن یا میزان اهمیت این فاکتورها نیز با توجه به تعاریف و الزامات رقابت‌پذیری فوق‌الذکر تعیین می‌شود. برای تعیین وزن این فاکتورها که نشان‌دهنده میزان و نحوه‌ی تعامل جنبه‌های ارزیابی شده است از رویکرد روش‌شناختی زیر استفاده می‌شود:

- شناسایی فاکتورهای مثبت و منفی موثر بر رقابت‌پذیری مقاصد زمین‌گردشگری؛

- تولید یک ماتریس مربعی با اندازه $m * n$ ، که در آن $m = n$ است؛

- هر یک از فاکتورها با هم مقایسه شده و با ارزش‌های ۰، ۱ و ۰/۵ وزن‌دهی می‌شوند؛

- اگر فاکتور در نظر گرفته شده، از فاکتور دیگری که با آن مقایسه می‌شود خیلی مهم‌تر باشد، به آن فاکتور، ارزش

۱، در صورتیکه از اهمیت کمتری در مقایسه با فاکتور دیگر برخوردار باشد، ارزش ۰ و در صورتیکه ارزش این دو فاکتور با هم برابر باشد، ارزش ۰/۵ به آن اختصاص داده می‌شود.

- در ماتریس مورب، هیچگونه ارزش‌گذاری انجام نمی‌شود (جدول ۱ و ۲)،

- سپس، حاصل جمع جزئی هر یک از خط‌های ماتریس محاسبه می‌شود. این حاصل جمع جزئی، با جمع کردن مقدار نهایی (که منعکس‌کننده نحوه تعامل فاکتورهایی است که از آن‌ها برای تعیین مقدار نهایی وزن‌های α_i استفاده می‌شود) به دست می‌آید.

ماتریس پیشنهادی، متشکل از فاکتورهای مثبت و منفی موثر بر رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی است، به ارائه‌ی یک نوع تعریف خاص از رقابت‌پذیری که مبتنی بر کمی‌سازی نسبت متقابل این فاکتورها (جدول ۳) است کمک می‌کند. این ماتریس نشان می‌دهد که فاکتورهای مثبت، بر فاکتورهای منفی غلبه دارند و همچنین نشان می‌دهد که می‌توان در این مدل، از مزایای رقابتی به صورت اشیای زمین‌شناختی استفاده کرد.

جدول ۱: ماتریس فاکتورهای مثبت رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی

فاکتور	امکانات آبگرم و درمانی	آثار تاریخی و فرهنگی	ثروت طبیعی	سایت‌های هیدروژئولوژیکی	اشیاء معدن‌کاری	غارها	سایت‌های چینه‌شناسی	مناطق حفاظت‌شده	سایت‌های دیرینه‌شناسی	مجموع	α_i
امکانات آبگرم و درمانی											
آثار تاریخی و فرهنگی											
ثروت طبیعی											
سایت‌های هیدروژئولوژیکی											
اشیاء معدن‌کاری											
غارها											
سایت‌های چینه‌شناسی											
مناطق حفاظت‌شده											
سایت‌های دیرینه‌شناسی											

(منبع: پاولوا و همکاران، ۲۰۱۴)

جدول ۲: ماتریس فاکتورهای منفی رقابت پذیری مقاصد ژئوتوریستی

فاکتور	مناسب نبودن قیمت خدمات	توسعه غیر مفهومی ژئوتوریسم	عدم وجود زیرساخت های	عدم وجود متخصصان ماهر	اسکان غیرقانونی	مانع مربوط به زبان	وجود مناطق متروکه	کسری بودجه برای توسعه منطقه	ai
مناسب نبودن قیمت خدمات									
توسعه غیر مفهومی ژئوتوریسم									
عدم وجود زیرساخت های مناسب									
عدم وجود متخصصان ماهر									
اسکان غیرقانونی									
مانع مربوط به زبان									
وجود مناطق متروکه									
کسری بودجه برای توسعه منطقه									

(منبع: پاولوا و همکاران، ۲۰۱۴)

جدول ۳- نسبت رتبه بندی فاکتورهای مثبت و منفی موثر بر رقابت پذیری مقاصد ژئوتوریستی

فاکتور	مثبت	منفی	ai	نسبت رتبه بندی / امتیازدهی
مناسب نبودن قیمت خدمات				
توسعه غیر مفهومی ژئوتوریسم				
عدم وجود زیرساخت های مناسب				
عدم وجود متخصصان ماهر				
اسکان غیرقانونی				
مانع مربوط به زبان				
وجود مناطق متروکه				
کسری بودجه برای توسعه منطقه				
امکانات آبگرم و درمانی				
آثار تاریخی و فرهنگی				
ثروت طبیعی				
سایت های هیدروژئولوژیکی				
اشیاء معدن کاری				
غارها				
سایت های چینه شناسی				
مناطق حفاظت شده				
سایت های دیرینه شناسی				

(منبع: پاولوا و همکاران، ۲۰۱۴)

جدول ۴- دسته‌بندی رقابت پذیری مقصد ژئوتوریستی

نسبت امتیازدهی	طبقه‌بندی رقابت پذیری مقصد ژئوتوریستی	
	عالی	طبقه
	بسیار خوب	طبقه
	خوب	طبقه
	رضایت بخش	طبقه
	مناسب	طبقه
	نامناسب	طبقه

(منبع: پاولوا و همکاران، ۲۰۱۴)

نتایج و یافته‌ها

نتایج ماتریس فاکتورهای مثبت در رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر

بر اساس نتایج حاصله از فاکتورهای مثبت جدول (۵)، فاکتور امکانات آبگرم درمانی با وزن ۷ و درصد وزنی ۱۹/۹۵، فاکتور سایت‌های هیدروژئولوژیکی با وزن ۶/۵ و درصد وزنی ۱۸/۰۶ و فاکتور مناطق حفاظت شده با وزن ۴ و درصد وزنی ۱۱/۱۱ موثرترین فاکتورهای مثبت در توان رقابت‌پذیری شهرستان نیر به حساب می‌آیند. فاکتورهای امکانات آبگرم درمانی و هیدروژئولوژیکی و ثروت‌های طبیعی طیف گسترده‌ای از پدیده‌ها و چشم‌اندازهای طبیعی و ژئومورفولوژیکی را شامل می‌شوند که در مقیاس کل شهرستان نیر توزیع شده‌اند. بسیاری از جاذبه‌های طبیعی و ژئومورفولوژیکی شهرستان نیر به صورت ترکیبی و در مجاورت هم قرار گرفته‌اند. بدین ترتیب می‌توان بیان داشت که جاذبه‌های اکولوژیکی و ژئومورفولوژیکی مهم‌ترین پتانسیل‌های گردشگری و ژئوتوریستی شهرستان نیر به شمار می‌روند که موجب ارتقای رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر می‌شوند. در کنار فاکتورهای مذکور می‌توان به ظرفیت‌های بالای تاریخی و فرهنگی شهرستان نیر نیز اشاره نمود. در این رابطه فاکتور آثار تاریخی و فرهنگی به عنوان فاکتور مثبت موثر در افزایش رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر محسوب می‌گردد. وجود آثار تاریخی

متعدد، تاریخ مکتوب کهن، چشم‌اندازهای فرهنگی جالب توجه و غیره باعث افزایش کارکرد گردشگری شهرستان نیر شده است. بدیهی است که ترکیب این فاکتورها با فاکتورهای طبیعی می‌تواند باعث افزایش توان رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر شود.

سه فاکتور غارها، معادن و سایت‌های دیرینه‌شناسی به ترتیب با وزن ۱، ۱، ۱/۵ و درصد وزنی ۲/۷۸، ۲/۷۸، ۳/۵ از کمترین میزان اهمیت در خصوص رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر برخوردارند. وزن پایین‌تر این فاکتورها به دلیل فقدان یا حضور محدود و یا ناشناخته ماندن این پدیده‌ها در سطح شهرستان نیر می‌باشد. از طرف دیگر جذابیت‌های بالاتر سایر فاکتورها میزان اهمیت این فاکتورها را به شدت تحت تاثیر قرار می‌دهند. بدین ترتیب شهرستان نیر از نظر فاکتورهای مثبت غارها، سایت‌های دیرینه‌شناسی و اشیاء معدن‌کاری از توان رقابتی پایینی برخوردار است. فاکتورهای مذکور تنها می‌توانند در سطح محلی و در مقیاس محدود و یا در ترکیب با سایر فاکتورها مورد توجه قرار گیرند.

جدول ۵: نتایج ماتریس فاکتورهای مثبت رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی شهرستان نیر

فاکتور	امکانات آبگرم و درمانی	آثار تاریخی و فرهنگی	ثروت طبیعی	سایت‌های	اشیاء معدن‌کاری	غارها	سایت‌های چینه‌شناسی	مناطق حفاظت شده	سایت‌های دیرینه‌شناسی	مجموع	ai
امکانات آبگرم درمانی	X	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۷	۱۹/۹۵
آثار تاریخی و فرهنگی	۰	X	۰/۵	۰	۰/۵	۰/۵	۰	۰	۰	۲	۵/۵۶
ثروت طبیعی	۰	۰/۵	X	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰	۰	۳	۶/۱۰
سایت‌های هیدروژئولوژیکی	۰	۰/۵	۰	X	۰	۰	۰	۰	۰	۶/۵	۱۸/۰۶
اشیاء معدن‌کاری	۰	۰	۰	۰	X	۰/۵	۰	۰	۰	۱	۲/۷۸
غارها	۰	۰	۰	۰	۰/۵	X	۰	۰	۰	۱	۲/۷۸
سایت‌های چینه‌شناسی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	X	۰/۵	۰	۳/۵	۸/۸۵
مناطق حفاظت شده	۰	۰/۵	۰/۵	۰	۰/۵	۰	۰	X	۰	۱	۱۱/۱۱
سایت‌های دیرینه‌شناسی	۰	۰	۰	۰	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۰	X	۱/۵	۳/۵

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

نتایج ماتریس فاکتورهای منفی در رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر

بر اساس نتایج حاصله از جدول (۶)، گویه‌های منفی عدم وجود زیرساخت‌های مناسب، کسری بودجه برای توسعه منطقه و توسعه غیرمفهومی ژئوتوریسم به ترتیب با وزن‌های ۶، ۵/۵ و ۵ و درصدهای وزنی ۲۱/۴۳، ۱۹/۶۴ و ۱۷/۸۶ جزو اساسی‌ترین گویه‌های منفی موثر بر رقابت‌پذیری توریستی شهرستان نیر به حساب می‌آیند. در خصوص عدم وجود زیرساخت‌های مناسب می‌توان از یک طرف به کمبود این زیرساخت‌ها در سطح شهرستان نیر و از طرف دیگر به توزیع نامناسب این تاسیسات در سطح شهرستان اشاره کرد. در واقع، زیرساخت‌ها و امکانات رفاهی محدودی در سطح شهرستان نیر وجود دارد. هر چند در طی سال‌های اخیر امکانات رفاهی متعددی در سطح شهرستان ایجاد شده‌اند؛ با این‌هنوز تا شرایط ایده‌آل و مطلوب فاصله زیادی وجود دارد. بر این اساس برای توسعه ژئوتوریسم در سطح شهرستان نیر باید این فاکتورها تقویت شوند.

فاکتور مناسب نبودن قیمت خدمات با وزن ۴/۵ و درصد وزنی ۱۶/۰۷ چهارمین نقطه ضعف و فاکتور عدم وجود متخصصان ماهر با وزن ۴ و درصد وزنی ۱۴/۲۹ پنجمین نقطه ضعف در رابطه با توان رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر به شمار می‌روند. بیان شد که در سطح شهرستان نیر زیرساخت‌های کافی جهت توسعه گردشگری و ژئوتوریستی وجود ندارد و از طرف دیگر امکانات رفاهی موجود از توزیع فضایی مطلوبی نیز برخوردار نیستند. به این موارد می‌بایست بالا بودن نرخ خدمات ارائه شده به مسافران را نیز اضافه نمود که جزو نقاط ضعف رقابت‌پذیری گردشگری نیر محسوب می‌شود.

سه فاکتور اسکان غیرقانونی، وجود مناطق متروکه و مانع مربوط به زبان هر کدام با وزن ۱ و درصد وزنی ۳/۵۷ از کمترین نقش منفی در رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر برخوردارند. بنابراین با توسعه و جلوگیری از اسکان‌های غیرقانونی منجر به پیشرفت روزافزون صنعت توریسم در شهرستان نیر شود.

جدول ۶: نتایج ماتریس فاکتورهای منفی رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی شهرستان نیر

فاکتور	مناسب نبودن قیمت خدمات	توسعه غیر مفهومی ژئوتوریسم	عدم وجود زیرساخت‌های مناسب	عدم وجود متخصصان ماهر	اسکان غیر قانونی	مانع مربوط به زبان	وجود مناطق متروکه	کسری بودجه برای توسعه منطقه	جمع	ai
مناسب نبودن قیمت خدمات	X	۰/۵	۰	۰/۵	۱	۱	۱	۰/۵	۴	۱۶/۰۷
توسعه غیر مفهومی ژئوتوریسم	۰/۵	X	۰/۵	۰/۵	۱	۱	۱	۰/۵	۵	۱۷/۸۶
عدم وجود زیرساخت‌های مناسب	۱	۰/۵	X	۱	۱	۱	۱	۰/۵	۶	۲۱/۴۳
عدم وجود متخصصان ماهر	۰/۵	۰/۵	۰	X	۱	۱	۱	۰	۴	۱۴/۲۹
اسکان غیر قانونی	۰	۰	۰	۰	X	۰/۵	۰/۵	۰	۱	۳/۵۷
مانع مربوط به زبان	۰	۰	۰	۰	۰/۵	X	۰/۵	۰	۱	۳/۵۷
وجود مناطق متروکه	۰	۰	۰	۰	۰/۵	۰/۵	X	۰	۱	۳/۵۷
کسری بودجه برای توسعه منطقه	۰/۵	۰/۵	۰/۵	۱	۱	۱	۱	X	۵/۵	۱۹/۶۴

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

بر اساس نتایج حاصله جدول (۷)، از مجموع نسبت رتبه‌بندی وزن فاکتورهای مثبت ۲۹/۵ و وزن فاکتورهای منفی ۲۷/۵ می‌باشد. هم‌چنین درصد وزنی (ai) فاکتورهای مثبت ۵۶/۲۵ و درصد وزنی (ai) فاکتورهای منفی ۴۳/۷۵ محاسبه گردید. بدین ترتیب نسبت رتبه‌بندی رقابت‌پذیری گردشگری شهرستان نیر ۱/۶۷ می‌باشد.

جدول ۷: نسبت رتبه‌بندی فاکتورهای مثبت و منفی موثر بر رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی شهرستان نیر

نسبت رتبه‌بندی / امتیازدهی	ai	منفی	مثبت	فاکتور
۱/۶۷	۴۳/۷۵	۴		مناسب نبودن قیمت خدمات
		۵		توسعه غیر مفهومی ژئوتوریسم
		۶		عدم وجود زیرساخت‌های مناسب
		۴		عدم وجود متخصصان ماهر
		۱		اسکان غیرقانونی
		۱		مانع مربوط به زبان
		۱		وجود مناطق متروکه
		۵/۵		کسری بودجه برای توسعه منطقه
	۵۶/۲۵	۷	امکانات آبگرم و درمانی	
		۲	آثار تاریخی و فرهنگی	
		۳	ثروت طبیعی	
		۶/۵	سایت‌های هیدروژئولوژیکی	
		۱	اشیاء معدن‌کاری	
		۱	غارها	
		۳/۵	سایت‌های چینه‌شناسی	
		۴	مناطق حفاظت شده	
		۱/۵	سایت‌های دیرینه‌شناسی	

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

پاولوا مقاصد ژئوتوریسم را بر اساس نسبت رتبه‌بندی به شش طبقه از نامناسب تا عالی طبقه‌بندی نمود. بر اساس نتایج به دست آمده از جدول (۸)، شهرستان نیر با کسب امتیاز ۱/۶۷ در طبقه خوب قرار می‌گیرد که نشان از توان رقابت‌پذیری مناسبی در سطح استان اردبیل دارد.

جدول ۸: طبقه‌بندی رقابت‌پذیری مقاصد ژئوتوریستی

نسبت رتبه‌بندی	رقابت‌پذیری	طبقه
بیش از ۲	عالی	طبقه ۱
۱/۹۹ - ۱/۷۰	بسیار خوب	طبقه ۲
۱/۶۹ - ۱/۴۰	خوب	طبقه ۳
۱/۳۹ - ۱/۱۰	رضایت بخش	طبقه ۴
۱/۰۹ - ۱/۰۰	شایسته	طبقه ۵
کمتر از ۱	نامناسب	طبقه ۶

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

نتیجه‌گیری و بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی توان رقابت‌پذیری ژئوتوریستی با استفاده از مدل پاولوا پرداخته شد. بر اساس نتایج حاصله، بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود که (، فاکتور امکانات آبگرم درمانی با وزن ۷ و درصد وزنی ۱۹/۹۵، فاکتور سایت‌های هیدرولوژیکی با وزن ۶/۵ و درصد وزنی ۱۸/۰۶ و فاکتور مناطق حفاظت‌شده با وزن ۴ و درصد وزنی ۱۱/۱۱ موثرترین فاکتورهای مثبت در توان رقابت‌پذیری شهرستان نیر به حساب می‌آیند. گویه‌های منفی عدم وجود زیرساخت‌های مناسب، کسری بودجه برای توسعه منطقه و توسعه غیرمفهومی ژئوتوریسم به ترتیب با وزن‌های ۶، ۵/۵ و ۵ و درصد‌های وزنی ۲۱/۴۳، ۱۹/۶۴ و ۱۷/۸۶ جزو اساسی‌ترین گویه‌های منفی موثر بر رقابت‌پذیری توریستی شهرستان نیر به حساب می‌آیند. در خصوص عدم وجود زیرساخت‌های مناسب می‌توان از یک طرف به کمبود این زیرساخت‌ها در سطح شهرستان نیر و از طرف دیگر به توزیع نامناسب این تاسیسات در سطح شهرستان اشاره کرد. بنابراین براساس نتایج می‌توان نتیجه‌گیری کرد که شهرستان نیر با توجه به فاکتورهای مثبت و منفی دارای توانمندی‌های ژئوتوریستی و رقابت‌پذیری خوبی در جهت توسعه در حوزه ژئوتوریسم در سطح استان اردبیل دارا می‌باشد. زیرا باید فاکتورهای منفی تهدیدکننده را تا حد امکان کاهش داد تا با رونق زیرساخت‌های مثبت شاهد توسعه روزافزون در سطح شهرستان باشیم. اصغری سراسکانرود و نظافت تکه (۱۳۹۹)، به ارزیابی توان ژئوتوریستی و تحلیل رقابت‌پذیری مناطق ژئوتوریستی شهرستان سرعین (مطالعه موردی: بيله‌درق، دربند ورگه‌سران، آلوارس) با استفاده از مدل پائولووا و هادزیک پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که منطقه گردشگری آلوارس از نظر رقابت‌پذیری نسبت به سایر مناطق گردشگری مورد مطالعه پتانسیل‌های مناسبی برای جذب گردشگر به شهرستان سرعین رابه خود اختصاص داده است. اسفندیاری درآباد و نظافت تکه (۱۴۰۱)، بررسی و ارزیابی توانمندی‌ها و پتانسیل‌های ژئوتوریستی شهرستان سرعین (مطالعه موردی: روستاهای آلوارس، درآباد، نوران) پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که منطقه گردشگری آلوارس از نظر رقابت‌پذیری نسبت به سایر مناطق گردشگری مورد مطالعه پتانسیل‌های مناسبی برای جذب گردشگر را به خود اختصاص داده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود بنابر نتایج حاصله در تحقیق حاضر برای توسعه ژئوتوریسم و رقابت‌پذیری شهرستان نیر با توجه به ظرفیت‌های ژئومورفیکی و ژئوتوریستی با سرمایه‌گذاری اقتصادی منجر به شناساندن مناطق بکر ژئوتوریستی در سطح استان اردبیل و شهرستان نیر شود.

منابع

ابراهیم پور، ح، نعمتی، و، نظافت تکه، ب. (۱۴۰۱). بررسی توانمندی‌های ژئوتوریستی استان اردبیل با استفاده از مدل کوبالیکوا و مدل فیولت (مطالعه موردی: نیر، نمین، سرعین). جغرافیا و روابط انسانی، ۵(۳)، ۱۶۱-۱۴۴. doi: 10.22034/gahr.2023.382450.1798

اروجی، ح، (۱۳۹۱)، مکان‌یابی ژئومورفوسایت‌های بهینه گردشگری با فرایند تحلیل شبکه‌ای (ANP) و ارزیابی آن‌ها از طریق مدل‌های ژئومورفوتوریستی (مطالعه موردی: شهرستان طبس)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، دانشگاه تهران.

اسفندیاری درآباد، ف، نظافت تکه، ب. (۱۴۰۱). بررسی و ارزیابی توانمندی‌ها و پتانسیل‌های ژئوتوریستی شهرستان سرعین (مطالعه موردی: روستاهای آلوارس، درآباد، نوران). جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۱(۴۴)، ۱۳۰-۱۴۷.

اسفندیاری درآباد، ف، نظافت تکه، ب، حسن‌زاده، م، پاسبان، ا.م. (۱۴۰۱)، ارزیابی و تحلیل توان گردشگری و رقابت‌پذیری استان اردبیل با استفاده از مدل پائولوا و مدل دینامیکی هادزیک (مطالعه موردی: هیر، خلخال، سرعین)، فصلنامه مطالعات محیط زیست، دوره ۷، شماره ۳، ۵۲۰۱-۵۱۸۸.

اصغری سراسکانرود، ص، نظافت تکه، ب. (۱۳۹۹)، ارزیابی توان ژئوتوریستی و تحلیل رقابت‌پذیری مناطق ژئوتوریستی شهرستان سرعین، تحقیقات جغرافیایی، شماره ۱۳۷، ۲۰۳-۱۹۴.

اکبری، م، بوستان احمدی، و، انصاری، م، سهرابی، و، (۱۴۰۱)، سنجش جایگاه کشورهای اسلامی از نظر شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی سفر و گردشگری با استفاده تکنیک ماباک (MABAC)، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۱۲، شماره ۴۵، صص ۱۸-۱.

اکبریان، م، (۱۴۰۰)، ارزیابی اثرات زیست‌محیطی توسعه ژئوتوریسم در جزیره هرمز، پژوهش‌های ژئومورفولوژی کمی، شماره ۳۷، ۳۹-۲۰.

جهان تیغ مند، س، کرم، امیر، قنوتی، ع. (۱۴۰۱)، تبیین توان‌ها و مدیریت گردشگری ژئوسایته‌ها بر پایه ارزیابی محوطه‌های تنوع زمینی (مطالعه موردی: منطقه گردشگری تنگه واشی در شهرستان فیروزکوه)، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۶۵، ۳۳۲-۳۱۲.

حسام، م. (۱۳۹۵)، سنجش نگرش جامعه میزبان به تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی توسعه گردشگری. مطالعه موردی: روستاهای بخش الیچان شهرستان آمل، سال ۶، شماره ۲۱، ۶۰-۴۵.

رحیمی، م، هنری، ف، رومیانی، ا، (۱۴۰۱)، برنامه‌ریزی و آینده‌نگاری توسعه پایدار گردشگری استان خوزستان، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۱۲، شماره ۴۵، ۶۶-۵۱.

روستا، ع، (۱۴۰۱)، تبیین اثرات تجربه و انگیزش گردشگران در مناطق شهری بر رضایت و وفاداری گردشگران (مورد مطالعه: مناطق گردشگری کیش و قشم)، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۱۲، شماره ۴۵، ۲۲۸-۲۱۱.

زندمقدم، م ر. (۱۳۸۸)، بررسی توانمندی‌های دشت کویر به‌عنوان ژئوپارک ایران مرکزی و نقش آن در توسعه پایدار استان سمنان، فصلنامه جغرافیایی آمایش محیط، سال ۲، شماره ۶، صص ۲۰-۱.

سلیمانی، خ، عامریون، م، سلیمانی، ز. (۱۴۰۱). آموزش برای توسعه گردشگری پایدار با تأکید بر آموزش مجازی. جغرافیا و روابط انسانی، ۵(۳)، ۵۲-۴۴.

صفاری، ا، گنجائیان، ح، فریدونی کردستانی، م، حیدری، ز. (۱۳۹۸)، بررسی توانمندی‌های ژئوتوریسمی با استفاده از روش‌های ارزیابی و پهنه‌بندی (مطالعه موردی: شهرستان‌های دیواندره و سقز)، مجله آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۹، شماره ۳۱، ۱۵۶-۱۴۱.

طاهرخانی، م، جهان تیغ مند، س، سلیمی سبحان، م ر. (۱۳۹۹)، اولویت‌بندی توان‌های زمین - گردشگری ژئوسایته‌ها (مطالعه موردی: الموت قزوین)، جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیایی ایران)، سال ۱۸، شماره ۶۴، ۱۱۹-۱۰۶.

عابدینی، م، همتی، ط، نظافت تکه، ب، خیاطی، آ. (۱۴۰۱). ارزیابی توانمندی‌های توسعه گردشگری پایدار ژئومورفوسایت‌ها با استفاده از مدل کومانسکو و مدل پائولووا (مطالعه موردی: مسیر توریستی سبلان تا گردنه حیران). فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، ۱۱(۴۴)، ۱۹-۳۸.

فخاری، س. (۱۳۹۳). مدل‌سازی ژئومورفولوژیکی به منظور توسعه پایدار (مطالعه موردی: ژئوپارک‌های پیشنهادی منطقه دماوند)، رساله دکتری، استاد راهنما، عزت الله قنواتی، دانشگاه خوارزمی.

مختاری، د. (۱۳۹۴). اهمیت نقشه‌های زمین پیمایی در مدیریت مکان‌های ژئومورفیکی ایران، (مطالعه موردی: گردنه پیام)، نشریه علمی - پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۱۶، شماره ۳۷، ۱۷۲-۱۵۱.

مراتب، م.، ۱۳۸۶. نقش ژئوتوریسم و اکوتوریسم در توسعه منطقه قشم. مجموعه مقالات ژئوپارک قشم.

مقیم، ا، زارع احمد آباد، م، مختاری، د. (۱۴۰۱)، ارزیابی توانمندی اشکال ژئومورفولوژیک حاصل از فعالیت گسل تبریز در توسعه ژئوتوریسم با استفاده از روش پانیزا، سیاست‌گذاری شهری و منطقه‌ای، دوره ۱، شماره ۱، ۱-۱۳.

نعمتی، و، ابراهیم پور، ح، مرزبان، س، نظافت تکه، ب، (۱۴۰۱)، ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری سلامت در استان تهران با رویکرد آینده‌پژوهی، فصلنامه مطالعات محیط زیست، دوره ۷، شماره ۴، ۵۷۵۶-۵۷۴۶.

نکوئی صدری، ب. (۱۳۸۸)، مبانی زمین گردشگری باتاکید بر ایران، تهران انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۲۱۱.

نکوئی صدری، ب. (۱۳۸۸)، مبانی زمین گردشگری: با تأکید بر ایران، تهران، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین علوم انسانی دانشگاه‌ها، ۲۳.

یمانی، م.، س. نگهبان، س. رحیمی هرآبادی و م. علیزاده، ۱۳۹۱. ژئومورفوتوریسم و مقایسه روش‌های ارزیابی ژئومورفوسایت‌ها در توسعه گردشگری (مطالعه موردی: استان هرمزگان). مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال اول، شماره ۱، تابستان ۱۳۹۱، ۸۸-۱۰۴.

Aydin, G. and Karamehmet, B. (2017), Factors affecting health tourism and international health-care facility choice, International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing, Vol.11 No. 1, pp.16-36.

Büyüközkan, G, Mukul, E, Kongar, E. (2020), Health tourism strategy selection via SWOT analysis and integrated hesitant fuzzy linguistic AHP-MABAC approach, Socio-Economic Planning Sciences, 107-120.

Crouch, G.I., and J. R.B, Ritchie, 1999. Tourism, competitiveness, and societal prosperity. Journal of Business Research, 44: 137-152.

Dingwal, P., T. Weighell and T. Bedman, 2005. Geological world heritage: A global framework protected Area programme- IUCN- September 2005.

Dong, H., Y. Song, T. Chen, J. Zhao and L.Yu, 2014. Geoconservation and geotourism in Luochuan Loess National Geopark, China. Quaternary International, 334, 40-51

Dowling, R. K., and D. Newsome, 2010. Global geotourism perspectives, goodfellow publishers, oxford uk 113.

Dupeyras, A., and N. MacCallum, 2013. Indicators for measuring competitiveness in tourism: A guidance document, OECD Tourism Papers, 2013/02, OECD Publishing.

Dwyer, L., P. Forsyth and W. Dwyer, 2010. Tourism Economies and Policy. Bristol: Channel View Publications.

Feuillet, T & Sourp, E (2011); Geomorphological Heritage of the Pyrenees National Park(France): Assessment, Clustering, and Promotion of Geomorphosites; Geoheritage, V 3, pp 151–162.

Hose, T. A., and D. A. Vasiljević, 2012. Defining the nature and purpose of modern geotourism with particular reference to the United Kingdom and South-East Europe. Geoheritage, 4(1-2), 25-43.

Ielenicz, M. 2009. Geotope, Geosite, Geomorphosites, the Annals of Valahia University of Târgoviște, Geographical Series, Tome 9 /2009.

Kubalikova, L. Kirchner, K, 2016, Geosite and Geomorphosite Assessment as a Tool for Geoconservation and Geotourism Purposes: a Case Study from Vizovická vrchovina Highland (Eastern Part of the Czech Republic), Geoheritage, pp5–14.

Lai LS, To WM.(2015), Content analysis of social media: A grounded theory approach. Journal of Electronic Commerce Research16, 125-138

Lee, J. and Kim, H.-b. (2015), Success factors of health tourism: cases of Asian tourism cities, International Journal of Tourism Cities, Vol. 1 No. 3, 216-233.

Letunovska, N., Kwilinski, A., & Kaminska, B. (2020). Scientific Research In The Health Tourism Market: A Systematic Literature Review. Health Economics and Management Review. 1.8-19..

Monavari, S.M. and Feraidoni, A. 2008. Kakarza regional talent identification for evaluation of ecological tourism with the help of GIS, the fourth national conference of environmental strategies and improve them, pp: 27- 31.

Nilashia,b., Sarminah. S, Abdul Manafd. A, Ahmadi. H, A. Rashidf. T,. (2019). Factors influencing medical tourism adoption in Malaysia: A DEMATELFuzzy TOPSIS approach, Computers & Industrial Engineering 137, 53-67.

Paskova, m (2015) the potential of indeghionos knowledge for Rio Coco geopark geotourism; earth and planetary sciences, 15.

Zeng B, Gerritsen R.(2014), What do we know about social media in tourism? A review. Tourism management perspectives, 27-36.

